

УДК 351.810:340.11:340.12

ЯРЕМЕНКО О.І., кандидат наук з державного управління, доцент

СУТНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Проаналізовано теоретичні проблеми соціально-правової сутності інформаційної діяльності, її місце та роль в системі соціальної діяльності людини, досліджено інформаційну діяльність в загальносоціальному та вузькоюридичному розуміннях.

Ключові слова: соціальна діяльність, інформаційна діяльність, інформаційна сфера, правове регулювання інформаційної діяльності.

Аннотация. Проанализированы теоретические проблемы социально-правовой сущности информационной деятельности, ее место и роль в системе социальной деятельности человека, исследована информационную деятельность в общесоциальном и узкоюридическом аспектах.

Ключевые слова: социальная деятельность, информационная деятельность, информационная сфера, правовое регулирование информационной деятельности.

Summary. The theoretical problems of social and legal essence of informational activity, its place and role, are analyzed in the system of social activity of human, informational activity is explored in the in general social and narrow legal understanding.

Keywords: social activity, informational activity, informational sphere, legal regulation of informational activity.

Постановка проблеми. Соціальна сутність людини знаходить свій прояв в її зовнішній активності, одним з основних видів якої є діяльність. Саме завдяки діяльності розвиваються всі суспільні сфери і відбувається соціальний прогрес. При цьому, соціальна діяльність людини є явищем історичним, а процеси виникнення та трансформації її видів обумовлюється рівнем розвитку соціуму та динамікою індивідуальних і суспільних потреб.

Інформаційна діяльність як один із видів діяльності завжди мала особливе значення, оскільки інформаційна взаємодія є необхідною умовою існування як кожного суб'єкта окремо так і суспільства в цілому. На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається активізація цього виду діяльності, що обумовлюється зростанням попиту на інформацію, інформаційні продукти та послуги. Як наслідок, набуває поширення тенденція перерозподілу співвідношення між діяльністю в матеріальній та нематеріальній сферах, а також посилюється їх взаємовплив. Ключове значення має той факт, що в умовах інформаційного суспільства інформація стає не тільки основою збагачення, а й найважливішою умовою суспільного виробництва, а її особливий статус полягає в її домінуючому впливі на результати виробництва [1, с. 296].

У процесі інформаційної діяльності виникають інформаційні відносини, які потребують правового регулювання, що призводить до виникнення нової комплексної галузі – інформаційного права. Упорядкування інформаційної діяльності правовими засобами ускладнює доволі широкий спектр її характеристик та вимірів, що передбачає використання юриспруденцією досліджень цього феномену іншими суспільними науками. Як зазначає Бачило І.Л., інформаційне право буде ефективним тільки тоді, коли у свою орбіту включить результати системних досліджень економіки, інформатики, соціології і психології та інших суміжних наук в цій галузі [2, с. 15]. Зазначене може свідчити про актуальність подальших досліджень сутності та соціально-правової природи інформаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Правові аспекти інформаційної діяльності є предметом дослідження у працях вітчизняних науковців Арістової І.В., Баранова О.А., Белякова К.І., Брижка В.М., Белєвцевої В.В., Гавловського В.Д., Калюжного Р.А., Кохановської О.В., Марущака А.І., Настюка В.Я., Пилипчука В.Г., Савінової Н.А., Святоцького О.Д., Сосніна О.В., Тихого В.П., Швеця М.Я. та інших.

Разом з тим, подальшого науково-теоретичного обґрунтування потребують окремі соціально-правові аспекти інформаційної діяльності.

Метою статті є дослідження теоретичних проблем соціально-правової сутності інформаційної діяльності, її місця та ролі в системі соціальної діяльності людини, аналіз інформаційної діяльності в загально-соціальному та вузькоюридичному розуміннях та її класифікація.

Виклад основних положень. Розкриття соціально-правової природи інформаційної діяльності, передусім передбачає попереднє з'ясування сутності діяльності як категорії суспільного буття.

Загальнотеоретичні дослідження соціальної діяльності активно розпочалися проводитися фахівцями в галузі суспільних наук ще в 70 – 80 роках ХХ-го століття та мають методологічне значення і до сьогодні. Як зазначає Маргуліс А.В., дослідження суспільства як системи діяльності дозволяє з'ясувати основні структурні елементи суспільного організму, проаналізувати стимули конкретного акту дії, зрозуміти процеси соціологізації особистості, весь комплекс взаємопов'язаних видів і сфер діяльності, і, врешті решт, дослідити внутрішню логіку суспільного розвитку [3, с. 3].

Болгарський дослідник Ніколов В. також розглядає соціальну діяльність в якості ключового методологічного аспекту пізнання суспільства та людини і виділяє три її основні риси: по-перше, діяльність – це особливий спосіб існування і розвитку людини; по-друге, діяльність – це спосіб взаємодії людини з оточуючим середовищем, суть якого полягає у створенні умов для свого існування; по-третє, діяльність – це особлива властивість і здатність людини, специфічний вид і форма її життєвої активності, яка суттєво відрізняється від всіх життєвих процесів тим, що змінює світ на основі засвоєння і розвитку форм культури [4, с. 8].

У загальнотеоретичному аспекті соціальну діяльність можна розглядати як різносторонній процес створення суспільним суб'єктом умов для свого існування і розвитку, як процес перетворення соціальної реальності у відповідності із суспільними потребами, метою і завданнями [5, с. 57].

Інформаційна діяльність в системі соціальної діяльності відіграє особливу роль. Насамперед, як зазначає ряд учених у галузі соціальної філософії, інформаційна складова наявна у всіх видах діяльності людини. Так, Маркарян Е.С. трактує діяльність як інформаційно скоректовану активність живих систем, яка виникає на основі їх ставлення до оточуючого середовища з метою самопідтримки [6, с. 13]. Дьомін М.В. кваліфікує діяльність як інформаційно спрямовану обґрунтовану активність людини, яка базується на знаннях і включає в себе сукупність інтелектуальних, оціночно-емоційних та практичних аспектів [7, с. 21]. Афанасьєв В.Г. зазначає, що жоден з видів соціальної діяльності неможливий без теоретичної, пізнавальної діяльності щодо отримання і використання знань [8, с. 43].

Незважаючи на це, тривалий час у класифікаційних системах соціальної діяльності, запропонованих суспільними науками, інформаційна діяльність, як самостійний вид, не виокремлювалася, а розглядалася як елемент духовної діяльності. Аналіз духовної діяльності і виділення її в окремий вид здійснювався на основі методологічного принципу, згідно з яким конститутивною характеристикою будь-якої діяльності є її

предметність. Як зазначав Леонт'єв А.В., головним, що відрізняє одну діяльність від іншої, є відмінність їх предметів, адже саме предмет діяльності і надає їй певну спрямованість. При цьому, предмет діяльності може бути як матеріальним так і ідеальним, існуючим в об'єктивній формі чи у свідомості та уявленні людини [9, с. 84].

Саме на основі предмета науковці виділяли матеріальну (виробничу, практичну) та духовну діяльність. Згідно з таким підходом у результаті практичної діяльності виникають матеріальні блага, відбувається відновлення і перетворення соціальних умов, суспільних відносин та інститутів, а також відновлення і розвиток людини. Духовна ж діяльність розглядалася як процес цілеспрямованого систематичного відображення дійсності, що проявляється у формах наукового пізнання, прогнозування, програмування тощо. До предметів духовної діяльності відносили суспільні відносини, форми суспільного життя, різноманітні організації та інститути, системи управління, способи діяльності, норми її регулювання і всі складові суспільної свідомості, знання, ідеї тощо [5, с. 79].

Багатовимірність духовної сфери передбачає її функціональний зв'язок з усіма сферами суспільного життя, Як наслідок, вчені акцентували увагу на різних її аспектах. Так, Перфільєв М.Н. виділяв чотири види духовної діяльності:

по-перше, діяльність, в результаті якої виникають твори в самостійній формі, відособленій від виробника, – книги, картини інші твори мистецтва;

по-друге, діяльність, яка є невіддільною від процесу, в якому вона проводиться, – виконання усних, сценічних та інших творів;

по-третє, розумова діяльність в галузі матеріального виробництва – винахідництво, інженерія тощо;

по-четверте, управлінська діяльність в галузі матеріального і нематеріального виробництв [10, с. 85].

Така класифікація фактично ототожнює інформаційну діяльність з творчою діяльністю, яка юридично оформлена інститутами інтелектуальної власності, зокрема, авторськими, суміжними та патентними правами.

Інший радянський вчений Уледов А.К. виділяв духовно-теоретичну діяльність, яка полягає у створенні ідей, поглядів, оцінок, уявлень, та духовно-практичну діяльність – інтеграцію створених духовних цінностей у свідомість людей [11, с. 68]. Таким чином, в цьому підході найбільш чітко прослідковується, що основні види інформаційної діяльності ототожнювалися з певними видами діяльності в духовній сфері.

Аналогічно, в концепції Кагана М.С. пізнавальна, ціннісноорієнтована та комунікаційна діяльності розглядаються як її специфічні види інформаційного характеру, хоча сам термін “інформаційна діяльність” ним також не застосовується [12, с. 85].

Тільки окремі вчені радянського періоду виділяли інформаційну діяльність в окремий вид суспільної духовної діяльності, розуміючи під ним процеси виробництва, розповсюдження, розподілу та споживання інформації [13, с. 114].

Трансформація наукових поглядів щодо сутності інформаційної діяльності, виокремлення її з духовної в самостійний вид відбулася під впливом розвитку інформаційної сфери, в т.ч. у зв'язку із виникненням комп'ютерних технологій. Як зазначає Ларцев В., у ході суспільного прогресу синтезувались якісно нові, неординарні і небачені раніше види суспільних відносин, які не можна з абсолютною впевненістю віднести ні до матеріальних відносин, ні до духовних – це сфера інформатизації та масових комунікацій [14, с. 69].

Авдеев Р.Ф. підкреслює, що на межі третього тисячоліття відбулася зміна світогляду, який спричинила революція у сфері комунікацій та інформації, що досягла таких масштабів, яких не могли собі навіть уявити попередні покоління. Масова комп'ютеризація, впровадження і розвиток новітніх інформаційних технологій призвели до значного прориву у сферах освіти, бізнесу, промислового виробництва, наукових досліджень і соціального життя. Інформація перетворилася на глобальний, в принципі невичерпний ресурс людства, що вступило в нову епоху розвитку цивілізації – епоху інтенсивного освоєння цього інформаційного ресурсу [15, с. 81].

Високі темпи інформаційного розвитку обумовили інтерес до інформаційної діяльності суспільних наук, предметна сфера яких раніше не поширювалася на інформаційні явища. Повною мірою це стосується і юриспруденції. Так, Венгеров А.Б., який один із перших досліджував правові аспекти інформаційних відносин, зазначає, що важливе історичне значення має відокремлення процесу виробництва інформації від процесу використання інформації. У зв'язку з цим визрівають умови для того, щоб основоположна магістраль розвитку правової системи “економіка – політика – право” доповнилася таким напрямом як “інформація – політика – право” [16, с. 24].

У сучасній юридичній науці спостерігається декілька підходів до інформаційної діяльності. Так, Арістова І.В. та Чернадчук В.Д. цілком слушно зазначають, що існують відповідні підстави для введення у науковий обіг поняття “інтегративна інформаційна сфера”, яка за інформаційним критерієм (тобто за циркуляцією інформації) об'єднує усі сфери суспільного життя, у тому числі й інформаційну. При цьому, інформаційна сфера суспільного життя розглядається як сфера, в якій здійснюється суто інформаційна діяльність (збирання, виробництво, зберігання, використання, розповсюдження інформації) та відповідна діяльність, що забезпечує інформаційну діяльність. Суто інформаційна діяльність – це діяльність, в якій виробництво, розповсюдження, споживання інформації постає основною метою, а не засобом досягнення будь-якої мети [17, с. 48].

Беляков К.І. визначає інформаційну діяльність як дії суб'єктів у галузі обігу інформаційних ресурсів та використання інформаційно-комунікаційних технологій (інформаційній сфері), які здійснюються в межах суспільних, корпоративних чи особистих інтересів або проти них [18, с. 69].

Брижко В.М. підкреслює, що до головних напрямів в упорядкуванні інформаційних відносин належить інформаційна діяльність державних органів, яка має управлінський, регулюючий зміст, що визначається адміністративним правом. Ця діяльність спрямована на забезпечення прав та інтересів суб'єктів інформаційної діяльності та взаємовигідного співробітництва України з іншими державами. Основними напрямками інформаційної діяльності держави є забезпечення інформаційних прав людини і основоположних свобод; забезпечення балансу інформаційних прав людини, суспільства і держави; створення, збереження, використання і поширення інформаційних ресурсів економічного, екологічного, фінансового, інформаційного й іншого призначення; охорона та захист інформаційних ресурсів і інформаційних послуг; підтримка інформаційної безпеки держави; експертиза проектів інформаційних систем і мереж; освітня робота, підготовка і підвищення кваліфікації кадрів [19, с. 251].

Бачило І.Л. під інформаційною діяльністю розуміє професійну діяльність в галузі створення, збору, пошуку, накопичення, обробки, зберігання, надання, представлення, розповсюдження, охорони та захисту інформаційних ресурсів, інформаційних технологій і використання засобів зв'язку, що здійснюється в рамках правового статусу організації (юридичної особи, органу державної влади та місцевого самоврядування), персоналу цих суб'єктів відповідно до їх прав і обов'язків, а також дії фізичних осіб по

задоволенню потреб в інформації і засобах інформатизації при дотриманні законодавства [20, с. 158].

Взявши за основу наведені вище концепції інформаційної діяльності вітчизняних та зарубіжних науковців, вважаємо за методологічно доцільне розглядати її під двома кутами зору: загально соціальним і вузько юридичним. Інформаційну діяльність в загально – соціальному розумінні слід трактувати виходячи з того, що суспільство є інтелектуалізованою, високоорганізованою системою з інформаційною взаємодією між його суб'єктами, яка виступає в якості необхідної умови його ефективного функціонування. При цьому, обіг інформації в соціальних підсистемах досить часто є стихійним, а значна група інформаційних процесів є елементом повсякденного життя людини. У зв'язку з цим певні дії суб'єктів із соціальною інформацією можна кваліфікувати як інформаційну діяльність лише умовно. Наприклад, побутове та особисте спілкування незалежно від того, чи воно здійснюється безпосередньо, чи за допомогою сучасних засобів комунікації, перегляд телепередач та ознайомлення з новинами в мережі Інтернет недоцільно розглядати як цілеспрямовану інформаційну діяльність. В ряді випадків діяльність людини з приводу отримання, споживання, використання інформації, інформаційних ресурсів, користування засобами зв'язку та комп'ютерно-інформаційними технологіями слід вважати не системною інформаційною діяльністю, а окремими діями щодо задоволення інформаційних потреб чи інтересів. Протягом всієї історії людства повноцінне функціонування будь-якого соціального суб'єкта було можливе за умови задоволення інформаційних потреб. Як справедливо зазначає Уханов В.А., інформаційні потреби займають особливе місце в системі суспільних потреб і в системі соціальної діяльності загалом. Реалізація всіх інших потреб – матеріальних та духовних – передбачає задоволення потреби в інформації, оскільки вони можуть бути задоволені тільки за умови участі в інформаційному обміні [21, с. 115].

Водночас задовольняючи інформаційні потреби, людина стає учасником правових відносин, які базуються на праві кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Реалізація права на інформацію передбачає наявність системних процесів створення, обробки, зберігання, надання, поширення, охорони і захисту інформації та інформаційних ресурсів. Здійснення таких процесів, як правило, можливе тільки в процесі інформаційної праці, тобто трудової, професійної, цілеспрямованої індивідуальної чи корпоративної діяльності, результатом якої є інформаційний продукт або інформаційна послуга. Враховуючи важливе загальносуспільне значення такої діяльності, вона повинна здійснюватися на основі матеріальних та процесуальних правових норм. У зв'язку з цим інформаційну діяльність у вузькоюридичному розумінні можна трактувати як систему інтелектуальних, творчих, організаційних і технологічних дій та заходів суб'єктів права, які спрямовані на функціонування та розвиток інформаційної сфери, що здійснюються на основі законодавства в рамках суспільного або корпоративного поділу праці.

Важливе теоретичне і практичне значення має класифікація інформаційної діяльності. В чинному законодавстві України закладено невиправдано спрощений підхід як до самого визначення інформаційної діяльності, так і до її класифікації. Зокрема, Закон України “Про інформацію” поділяє інформаційну діяльність на основні і неосновні види. При цьому, до основних видів відносить створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону та захист інформації, в той час як переліку неосновних видів інформаційної діяльності цей закон не містить [22].

Науковцями в галузі інформаційного права запропонована класифікація інформаційної діяльності за соціальною направленістю, функціями інформаційних ресурсів та технологій з урахуванням правомірності інформаційної діяльності. На цій основі виділяється державна, комерційна (недержавна), приватна та неправомірна інформаційна діяльність [23, с. 68].

Взявши за основу цю класифікаційну систему, її можна розширити, застосувавши додаткові класифікаційні принципи.

Так, за сферами суспільного життя інформаційну діяльність можна поділити на політичну, управлінську, господарську та культурну.

Політична інформаційна діяльність – це створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення інформації при здійсненні виборчих процедур та інших способів формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також в інших системах, пов'язаних із функціонуванням інститутів влади.

Інформаційну діяльність у сфері державного управління можна трактувати як специфічну інтелектуальну діяльність службовців державних органів влади та органів місцевого самоврядування, що спрямована на інформаційне забезпечення, інформаційну взаємодію, охорону і захист інформації в системі державного управління, а також забезпечення права на доступ до публічної інформації.

Під господарською інформаційною діяльністю слід розуміти діяльність суб'єктів господарювання та суб'єктів інформаційних відносин у сфері нематеріального виробництва, яка спрямована на створення інформаційної та інтелектуальної продукції, її комерційний та некомерційний обіг, а також надання інформаційних послуг з метою отримання прибутку або для досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.

Інформаційна діяльність у сфері культури – це творча, інтелектуальна та організаційна діяльність щодо створення та поширення інформаційної продукції, яка має наукову, освітню, художню, естетичну, моральну цінність та надання послуг щодо поширення та користування цією продукцією.

Слід зазначити, що провести чітку межу між інформаційною діяльністю в різних суспільних сферах інколи досить складно, оскільки, наприклад, державне управління можна розглядати як вид політичної діяльності, а інформаційна діяльність у сфері культури може носити і господарський характер.

За характером результату, що виникає внаслідок інформаційної діяльності, її можна поділити на первинну і вторинну. В результаті первинної діяльності виникають нові за змістом або за якістю інформаційні ресурси, тобто відбувається створення, виробництво інформації. Як зазначає Кохановська О.В., створення інформації – це інтелектуально цілеспрямована діяльність, в результаті якої з'являється якісно нова, оригінальна інформація як неекономічний феномен, який може бути втілений у матеріальну об'єктивну форму, придатну для сприйняття третіми особами, бути публічно оголошеною тощо. Виробництво інформації – це вироблення на основі і за допомогою відомої інформації із залученням різного роду засобів та інтелектуальної діяльності нової інформації, яка не підпадає під поняття “створення інформації”, втілена в об'єктивну матеріальну форму, придатну для сприйняття третіми особами, може бути публічно оголошеною тощо і має здатність до тиражування і розповсюдження [24, с. 68].

Вторинна інформаційна діяльність передбачає роботу із вже існуючими інформаційними об'єктами і полягає в їх зборі, отриманні, зберіганні, використанні, захисті, охороні тощо. Наприклад, архівна справа охоплює наукові, організаційні,

правові, технологічні, економічні та інші питання діяльності юридичних і фізичних осіб, пов'язаної із збиранням, обліком, зберіганням архівних документів та використанням відомостей, що в них містяться.

Водночас, в окремих випадках можливе комбінування первинних і вторинних видів інформаційної діяльності. Зокрема, науково-інформаційна діяльність може носити характер як вторинної – збирання, фіксація, зберігання, пошук і поширення науково-технічної інформації, так і первинної – її аналітично-синтетична обробка.

За суб'єктним складом інформаційну діяльність можна класифікувати на ту, що здійснюється державними і муніципальними органами, та діяльність юридичних осіб, які не відносяться до цієї категорії, а також фізичних осіб. Актуальність виділення інформаційної діяльності суб'єктів владних повноважень обумовлюється двома основними факторами:

по-перше, наявністю інформаційної діяльності, яку законодавство дозволяє здійснювати тільки державним органам. Наприклад, добування, аналітична обробка та надання визначеним законом органам державної влади розвідувальної інформації належить виключно до компетенції розвідувальних органів України [25];

по-друге, режимом доступу до інформації, яка виникає в результаті такої діяльності. Зокрема, публічна інформація тобто інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, носить переважно відкритий характер.

Також, за виявом волі суб'єкта інформаційну діяльність можна поділити на добровільну та обов'язкову. Добровільна інформаційна діяльність здійснюється в межах диспозитивного правового регулювання, яке передбачає самостійний вибір суб'єктом видів, форм і методів діяльності в інформаційній сфері. Так, Закон України “Про інформаційні агентства” передбачає, що їх діяльність спрямована на збирання, обробку, творення, зберігання, підготовку інформації до поширення, випуск та розповсюдження інформаційної продукції. При цьому, гарантується свобода діяльності інформаційних агентств, яка базується на Конституції України та чинному законодавстві [26].

У той же час, є обов'язкова інформаційна діяльність, яка підлягає імперативному регулюванню. В основному, це стосується зберігання, поширення, охорони та захисту інформації. Так, обов'язковому висвітленню в аудіовізуальних засобах масової інформації підлягають: звернення Президента України з посланнями до народу та щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище України; участь Президента України в офіційних заходах, що проводяться в державі; ведення переговорів та укладання міжнародних договорів України при здійсненні керівництва зовнішньоекономічною діяльністю держави тощо [27].

Запропонована класифікація не охоплює всі види інформаційної діяльності, внаслідок ряду причин: по-перше, інформаційну діяльність можна розглядати як мега діяльність, що означає неможливість повної і однозначної її класифікації; по-друге, інформаційна діяльність перебуває в стані високої динаміки, що обумовлює появу нових її видів; по-третє, інформаційна діяльність в різних суспільних сферах (соціальній, політичній, господарській, управлінській) може мати свої класифікаційні підсистеми.

Висновки.

Інформаційна діяльність є надзвичайно складним і багатоплановим соціальним явищем. У теорії суспільних наук тривалий час вона розглядалася як елемент духовної діяльності, що було пов'язано із традиційним поділом суспільних сфер на економічну, політичну, соціальну та духовну. В результаті інформаційного розвитку соціуму та інтелектуалізації всіх суспільних сфер інформаційна діяльність виокремилася з інших видів соціальної діяльності і набула ключового значення. У зв'язку з цим інформаційна

діяльність стала предметом дослідження юридичної науки і включена до системи правового регулювання. Вітчизняними та зарубіжними вченими в галузі юриспруденції введено в обіг термін “інформаційна сфера” як середовище, в якому здійснюється інформаційна діяльність. При цьому, окремі види цієї діяльності знаходяться поза межами правового регулювання внаслідок неможливості врегулювання правовими засобами, а також індивідуальною, а не загальносуспільною значимістю.

Чинне законодавство України, яке регулює інформаційну діяльність, має ряд недоліків, одним з основних серед яких є звужене її трактування як діяльності засобів масової інформації. В той же час, інформаційна діяльність охоплює значно ширше коло суспільних інформаційних відносин. Виходячи з цього її слід розглядати під двома кутами зору: загальносоціальним і вузькоюридичним. У свою чергу, інформаційну діяльність у вузькоюридичному значенні можна класифікувати за сферами суспільного життя, характером результату, суб’єктивним складом, виявом волі суб’єкта.

Окремого аналізу потребує встановлення чіткого правового режиму результатів інформаційної діяльності, що може бути предметом подальших досліджень в цьому напрямку.

Використана література

1. Иноземцев В.Л. Очерки истории экономической общественной формации / В.Л. Иноземцев. – М. : Таурис, 1996. – 399 с.
2. Бачило И.Л. Информационное право. Основы практической информатики : учеб. пособие / И.Л. Бачило. – М. : Издание г-на Тихомирова М.Ю., 2001. – 352 с.
3. Маргулис А.В. Диалектика деятельности и потребностей общества / А.В. Маргулис. – Белгород, 1972. – 95 с.
4. Николов В. Структуры человеческой деятельности / В. Николов : под общ. ред. Л.П. Бугеовой : [пер. с болг. Блинникова Л.В.]. – М. : 1984. – 175 с.
5. Бугеова Л.П. Человек : деятельность и общение / Л.П. Бугеова. – М. : Мысль. – 216 с.
6. Маркарян Э.С. О генезисе человеческой деятельности и культуры / Э.С. Маркарян. – Ереван : Изд-во АН Армянской ССР, 1973. – 181 с.
7. Демин М.В. Природа деятельности / М.В. Демин. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 167 с.
8. Афанасьев В.Г. Человек в управлении обществом / В.Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1977. – 382 с.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
10. Перфильев М.Н. Общественные отношения. Методологические и социальные проблемы / М.Н. Перфильев. – Ленинград : Наука, 1974. – 235 с.
11. Уледов А.К. Духовная жизнь общества. Проблемы методологии исследования / А.К. Уледов. – М. : Мысль. – 270 с.
12. Каган М.С. Человеческая деятельность / М.С. Каган. – М., Политиздат, 1974. – 268 с.
13. Урбанизация, научно-техническая революция и рабочий класс. Некоторые вопросы теории, критика буржуазных концепций ; редкол. Э.А. Арабоглы, А.С. Ахиезер, В.А. Мартынов, Е.Т. Фаддеев, О.Н. Яницкий (отв. ред.). – М. : Наука, 1972. – 267 с.
14. Ларцев В. Структуропроектна та потенціало-визначальні компоненти структури суспільства // Людина і політика. – 2001. – № 3. – С. 68-80.
15. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации / Р.Ф. Абдеев. – М. : Владос, 1994. – 336 с.
16. Венгеров А.Б. Право и информация в условиях автоматизации управления (Теоретические вопросы) / А.Б. Венгеров. – М., Юрид. лит., 1978. – 208 с.

17. Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності // Інформація і право. – 2012. – № 3. – С. 47-57.

18. Беляков К.І. Інформаційна діяльність : зміст та підходи до класифікації // Інформація і право. – № 1. – 2012. – с. 64 – 70.

19. Брижко В.М. Методологічні та правові засади упорядкування інформаційних відносин: монографія / В.М. Брижко. – К. : ТОВ “Пан Тот”, 2009. – 322 с.

20. Бачило І.Л. Информационное право. Основы практической информатики : учеб. пособие / И.Л. Бачило. – М. : Издание г-на Тихомирова М.Ю., 2001. – 352 с.

21. Уханов В.А. Информационная деятельность человека : дис. на соискание ученой степени д-ра филос. наук : 09.00.11 / В.А. Уханов. – Екатеринбург, 1997. – 292 с.

22. Про інформацію : Закон України від 13.01.11 р. № 2938-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 313.

23. Беляков К.І. Інформаційна діяльність : зміст та підходи до класифікації // Інформація і право. – 2012. – № 1. – С. 64-70.

24. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.03 / О.В. Кохановська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 531 с.

25. Про розвідувальні органи України : Закон України від 22.03.01 р. № 2331-III. – Режим доступу : [//www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2331-14](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2331-14)

26. Про інформаційні агентства : Закон України від 28.02.95 р. № 74/95-ВР. – Режим доступу : [//www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр)

27. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні: Закон України від 23.09.97 р. № 539/97-ВР. – Режим доступу : [//www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/539/97-вр](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/539/97-вр)

~~~~~ * * * ~~~~~